

ΒΙΡΓΙΛΙΟΥ ΑΙΝΕΙΑΔΑ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ • ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ • ΣΧΟΛΙΑ ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΓΓΕΛΗΣ

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

ΒΙΡΓΙΛΙΟΣ

ΑΙΝΕΙΑΔΑ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ◊ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ◊ ΣΧΟΛΙΑ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΓΓΕΛΗΣ

1η ἀνατύπωση

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

ΑΘΗΝΑ 2019

ISBN 978-960-250-740-7 (χαρτόδετο)

ISBN 978-960-250-710-0 (πανόδετο)

© Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2018

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	11
ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΑΙΝΕΙΑΔΑ	15
ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	129
ΑΙΝΕΙΑΔΑ Βιβλίο 1	135
Βιβλίο 2	159
Βιβλίο 3	184
Βιβλίο 4	206
Βιβλίο 5	228
Βιβλίο 6	254
Βιβλίο 7	282
Βιβλίο 8	307
Βιβλίο 9	329
Βιβλίο 10	354
Βιβλίο 11	382
Βιβλίο 12	410
ΣΧΟΛΙΑ Βιβλίο 1	441
Βιβλίο 2	442
Βιβλίο 3	443
Βιβλίο 4	447
Βιβλίο 5	448
Βιβλίο 6	450
Βιβλίο 7	455

Βιβλίο 8	461
Βιβλίο 9	465
Βιβλίο 10	467
Βιβλίο 11	472
Βιβλίο 12	473
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΡΟΣΩΠΩΝ	475

Τὰ λόγια μου γιατί νὰ τ' ἀπωθεῖ, γιατί μὲ τέτοιο πείσμα νὰ κωφεύει;
Γιὰ ποῦ τραβάει; Δῶρο του στερνὸ γι' αὐτὴν ποὺ ἀγαπάει καὶ ὑποφέρει
νὰ εἶναι τοῦτο: ἄς κάνει ὑπομονὴ μέχρι ἀέρας πρῶμος νὰ τοῦ δώσει
ἀνετο δρόμο. Πίσω δὲ ζητῶ τὸ γάμο μας, αὐτὸν ποὺ ἔχει προδώσει,
οὔτε ζητῶ τὸ θρόνο ν' ἀρνηθεῖ, νὰ στερηθεῖ τὸ ὠραῖο Λατίο του.

430

Ἄναβολὴ καὶ χρόνο τοῦ ζητῶ, ἀνάπαυλα γιὰ νὰ καταλαγιάσει
τὸ πάθος μου, γιὰ νὰ παραδοθῶ στὴ μοίρα μου, νὰ μάθω νὰ πονᾶω.
Χάρη στερνὴ γιὰ μένα αὐτὴ ζητῶ (στὴν ἀδερφή σου δεῖξε ἐσὺ συμπῶνια),
κι ἂν τὸ δεχτεῖ διπλό, τριπλό καλὸ θὰ εὔρει ἀπὸ μένα σὰν πεθάνω).

*

Τέτοια παρακαλοῦσε, δυστυχῆς ἡ ἀδερφή της τέτοια θλίψης λόγια
συχνὰ πυκνὰ τοῦ ἔφερνε· αὐτὸς ἀκλόνητος, ἀνώφελο τὸ κλάμα,
ἀκούει τὰ μηνύματά της, πλὴν ἀνένδοτος, ἀδιάλλακτος ἀκούει.

440

Ἡ μοίρα δὲν τὸ στέργει, κι ὁ θεὸς ἀτάραχα σφραγίζει τὰ αὐτιά του.

Πῶς κάποτε σὲ ράχη ἀλπικῆ ριπὲς ἀπὸ βοριάδες μαστιγώνουν
στερρὸ κορμὸ πολύχρονης δρυός, τὸν σείουν πέρα δῶθε, παραβγαίνουν
νὰ τὸν ξεχώσουν σύρριζα· ὄξις ἀκούγεται τριγμός, τὸ ξύλο τρέμει,
πέφτει ἀπὸ ψηλὰ ἢ φυλλωσιά, στρωμνὴ στὸ χῶμα· κι ὅμως ριζωμένο
βαθιὰ στὴν πέτρα στέκεται ὄρθο τὸ δέντρο, κι ὅσο φτάνει στοὺς αἰθέρες
μὲ τὴν κορφή του τόσο ριζιμὸ τραβάει ὡς τὰ Τάρταρα σὲ βάθος.

Παρόμοια κι ἐκείνος: τὸν χτυποῦν ἀπὸ παντοῦ τὰ λόγια ποὺ τοῦ λείει,
μὲς στὴν καρδιά, τοῦ ἄντρα τὴν καρδιά, τοῦ ἔρωτα ἢ ἔρνοια κι ἡ λαχτάρα,
μὰ ὁ νοῦς του ἀπαρασάλευτος, κυλοῦν τὰ δάκρυα ἀνώφελα καὶ στεῖρα.

*

Ἐνωσε τότε ἡ δύστυχη Διδῶ τὴ μοίρα της κι ὅπως τὴν πῆρε ὁ φόβος
εὐχὴ θανάτου κάνει: οὐρανοῦ στερέωμα βαρύνεται νὰ βλέπει.

450

Καὶ γιὰ ν' ἀφήσει ἀρχίτερα τὸ φῶς, ὅ,τι εἶχε στὸ μυαλό της νὰ τὸ πράξει,
τὴν ὥρα ποὺ τελοῦσε στὸ βωμὸ τίς προσφορὲς της καίγοντας λιβάνι,
εἶδε μιὰ φρίκη ἀνείπωτη: νερὸ τῆς ἁγίας τελετῆς νὰ σκοτεινιάζει
καὶ τὸ κρασί χυμένο σὲ σπονδὴ νὰ γίνεταί συφοριασμένο αἶμα.

Τὸ εἶδε καὶ δὲν τὸ 'πε πουθενά, δὲν τὸ 'πε οὔτε κἀν στὴν ἀδερφή της.

Ἦρθε καὶ κάτι ἀκόμα: ἱερὸ ὄλο ἀπὸ μάρμαρο βρισκόταν μὲς στὸν οἶκο,
μνήμη τοῦ πρώτου ἄντρα της, ποὺ αὐτὴ μὲ σέβαση ἐξέαισα τὸ τιμοῦσε,

μέ πόκους από πάλλευκο μαλλί και φύλλα γιορτινά στεφανωμένο.
 460 Μέσα απ' αυτό φωνές ώρα νυκτός τῆς φάνηκε πώς ἄκουσε και λόγια
 τοῦ ἀντρός της πού τῆς μίλαγε· πουλί τῆς μοναξιᾶς νυχτιάτικο στή στέγη
 τῆς φάνηκε πώς ἔσερνε συχνά ἕνα σκοπὸ θανάτου λυπημένο,
 μακρόσυρτο τραγοῦδι με φωνή πού ἔβγαине σὰν κλάμα. Καὶ συνάμα
 πολλὰ σημάδια πού ἀπὸ παλιά τὰ ἔλεγον οἱ μάντιες, προφητεῖες
 ἐπίφοβες, τῆς φέρουν πανικό. Στὰ ὄνειρά της πάλι τὴν τρελαίνει
 ἕνας Αἰνείας βίαιος· κι αὐτὴ βλέπει καὶ ξαναβλέπει πὼς μονάχη
 τὴν ἄφησαν, πὼς δίχως συντροφιά πορεύεται σὲ δρόμο δίχως τέρμα
 κι ὅλο πηγαίνει, μὲς στὴν ἐρημιὰ τοὺς Τύριους, τὸν κόσμο της ζητώντας —
 470 ἕνας Πενθέας δίχως λογικό, πού βλέπει τὸν ἐσμό τῶν Εὐμενίδων,
 βλέπει διπλὸ τὸν ἥλιο και διπλὲς φαντάζουν μπρὸς στὰ μάτια του οἱ Θῆβες·
 ἢ σὰν τοῦ Ἀγαμέμνονα τὸ γιό, τὸν τραγικό ἐπὶ σκηνῆς Ὀρέστη
 πού φεύγει ἀπ' τὴ μάνα του κι αὐτὴ φωτιά και μαῦρα φίδια τοῦ κραδαίνει
 τὴν ὥρα πού θεοὶ ἐκδικητές, οἱ Ἐρινύες, πιάνουν τὸ κατώφλι.

*

Τὴ νίκησε ἡ θλίψη τελικά, ἐπῆρε μέσα της τὸ δαίμονα τῆς τρέλας,
 και θάνατο προκρίνοντας καλὰ μελέτησε τὸν τρόπο και τὴν ὥρα.
 Πῆγε στὴν ἀδερφή της, πού κι αὐτὴ πικραίνονταν, δὲν εἶπε τί σκεφτόταν,
 ἢ ἀπόφασή της ἄδελγη, μπροστὰ τὴν ὄψη της γαλήνευε με ἐλπίδα:
 «Πὲς μπράβο στὴν καλή σου ἀδερφή! Βρῆκα τὸν τρόπο, Ἄννα: ἢ ἐκεῖνον
 θὰ φέρω στὴν ἀγάπη μας ξανά ἢ ἐγὼ θὰ λυτρωθῶ ἀπ' τὴν ἀγάπη.
 480 Στὸ σύνορο κοντὰ τοῦ Ὀκεανοῦ, στὸν τόπο πού ὁ ἥλιος βασιλεύει,
 τῶν Αἰθιοπῶν βρισκεται ἡ γῆ, στὴν ἐσχατιὰ τοῦ κόσμου ὅπου μέγας
 ὁ Ἄτλαντας ἀστέρια κι οὐρανό, τῆς ράχης του φορτιό, τὰ περιστρέφει.
 Μοῦ μίλησαν γιὰ κάποιαν ἀπὸ κεῖ, ἰέρεια ἀπ' τὴ χώρα τῶν Μασσύλων·
 διακόνισσα αὐτὴ ἀπὸ παλιά τῶν Ἑσπερίδων, φύλαγε τῶν δέντρων
 τὰ ἱερὰ κλωνάρια, και τροφὴ στὸ δράκοντα προμήθευε σκορπώντας
 σταλάγματα μελιοῦ και ὑπνωτικὸ τῆς παπαρούνας σπόρο. Ξέρει, λέει,
 με μάγια και γητέματα τοῦ νοῦ τὸν παιδεμὸ νὰ λύσει, ἂν τὸ θέλει,
 κι ἄλλοτε πάλι ἐγνοίες χαλεπὲς νὰ βάλει στὶς καρδιές· νὰ σταματᾶει
 τοῦ ποταμοῦ τὸ ρέμα, τὴν τροχιά τῶν ἄστρων ν' ἀντιστρέφει, ξεσηκώνει
 490 μεσάνυχτα τοῦ Ἄδη τις σκιές· μπουρεῖς κάτω ἀπ' τὰ πόδια σου νὰ νιώσεις
 τὸ μούγκρισμα τῆς γῆς κι ἀπ' τὰ βουνὰ μελιές νὰ ροβολᾶνε. Μάρτυρες μου

οί ἄθᾶνατοι, καὶ μάρτυράς μου ἐσύ, γλυκιά καὶ λατρεμένη ἀδερφή μου:
 μὲ μάγια ἄρματώνομαι ἀλλὰ δὲν εἶναι ποὺ τὸ θέλω. Ἐπὶ σένα
 ζητῶ κρυφὰ νὰ στήσεις μιὰ πυρὰ στὸ αἶθριο, καταμεσῆς στὸ σπίτι·
 ρίξε τὰ ὄπλα πάνω της, αὐτὰ ποὺ ὁ ἄθλιος ἐκεῖνος κρεμασμένα
 τ' ἄφησε μὲς στὴν κάμαρα· μαζί κι ὅ,τι φοροῦσε ἀπάνω του, κι ἀκόμα
 τοῦ γάμου μας τὴν κλίνη ὅπου ἐγὼ ρημάχτηκα. Νὰ σβῆσω τώρα θέλω
 ὅ,τι θυμίζει αὐτὸν τὸ σατανά — κι αὐτὸ νὰ πράξω εἶπε ἡ ἱέρεια».

Μετὰ τὰ λόγια τοῦτα ἡ σιγή, κι ἀπλώθηκε στὴν ὄψη της χλωμάδα.

Τῆς ἀδερφῆς της μάγια ἐξωτικά ποὺ ἔκρυβαν τὸ θάνατο — ἡ Ἄννα
 δὲν πίστευε, δὲ σκέφτηκε ποτὲ τέτοια τοῦ νοῦ παράκρουση· φοβόταν,
 μὰ τοῦ Συχαίου, ἔλεγε, ὁ γαμὸς ἦταν κακὸ χειρότερο ἀπὸ τοῦτο.

Γι' αὐτὸ τίς ἐντολές της ἐκτελεῖ.

Στὸ αἶθριο τοῦ οἴκου μυστικά ὕλη πυρᾶς σωρεύτηκε ὡς ἀπάνω,
 μὲ ξύλο πουρναριοῦ καὶ μὲ δαδιά τοῦ πεύκου. Ἡ βασίλισσα κρεμαίει
 στεφάνια στὸ σωρὸ καὶ τὸν κοσμεῖ μὲ φυλλωσιά τοῦ πένθους καὶ τῆς λύπης·
 στὴν κλίνη ἀποθέτει φορεσιὲς καὶ τὸ σπαθί ποὺ ἐκεῖνος εἶχε ἀφήσει,
 συνάμα τὴ μορφή του ἀπὸ κερί — ξέρεي καλὰ τί μέλλεται νὰ γίνει.

Ὁλόγυρα οἱ βωμοί, μὲ τὰ μαλλιά στοὺς ὤμους ἀφημένα ἡ ἱέρεια
 πλῆθος θεῶν βροντόφωνα καλεῖ, τὸ Ἑρεβος, τὸ Χάος, τὴν Ἐκάτη,
 τριπλὴ θεά, καὶ τὴν παρθενικὴ Ἀρτέμιδα, στίς τρεῖς της ὑποστάσεις.

Σὰ νάμα ἀπ' τοῦ Ἄδη τὴν πηγὴ, ραίνει παντοῦ μὲ ἁγιασμένο ὕδωρ,
 ἀναζητεῖ χορτάρια θαλερὰ ἀπὸ φαρμάκι μαῦρο σπαργωμένα
 ποὺ κάτω ἀπ' τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ τὰ θέρισε δρεπάνι μπακιρένιο·
 ἀναζητεῖ καὶ φίλτρο ἐρωτικὸ στοῦ πουλαριοῦ τὸ κούτελο, ἀρπαχγμένο
 στὴ γέννα πρὶν τὸ δρέψει ἡ λεχώ.

Πλάι στὸ βωμὸ ἡ ἴδια ἡ Διδώ, σεβαστικὴ, κρατώντας τὸ κριθάρι,
 ἔχοντας τὸ ἓνα πόδι της γυμνό, τὴ φορεσιά της ξέσφιχτη, ταχμένη
 στὸ θάνατο, ζητάει τοὺς θεοὺς γιὰ μάρτυρες, τ' ἀστέρια ποὺ γνωρίζουν
 τὸ ριζικό της, κάνει προσευχὴ σὲ μνήμονες καὶ δίκαιες δυνάμεις
 ποὺ νοιάζονται αὐτοὺς ποὺ ἀγαποῦν κι ἀπ' τὴν ἀγάπη βγαίνουν χαμένοι.

*

Νύχτα, κορμιὰ ἀπ' τὴν κούραση βαριά εὐφραίνονταν τὸ γαλήνιο τους ὕπνο
 στίς χῶρες τῶν ἀνθρώπων· στὰ νερὰ τοῦ πόντου καὶ στὰ δάση ὅλα κάλμα,
 τὴν ὥρα ποὺ τ' ἀστέρια σιωπηλὰ στὸ μέσο τῆς τροχιᾶς τους ὀλισθαίνουν·

Η ΑΙΝΕΙΑΔΑ ΤΟΥ ΒΙΡΓΙΛΙΟΥ
ΣΕ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΠΑΠΑΓΓΕΛΗ
ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΣΤΟ «ΑΝΑΓΡΑΜΜΑ»
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΤΙΣ ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ «ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ»
ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΘΗΚΕ ΣΤΟ LIBRO D'ORO
(Η. ΜΠΟΥΝΤΑΣ & Π. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ)
ΤΟΝ ΑΠΡΙΛΙΟ ΤΟΥ 2018
ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ / ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΥΛΟΥ

*Ἡ 1η ἀνατύπωση ἔγινε στὶς Γραφικὲς Τέχνες «Μητρόπολις»
τὸν Μάρτιο τοῦ 2019. Τὸ βιβλίον τυπώθηκε σὲ χαρτὶ Chamois Palatina 85 γρ.
καὶ βιβλιοδετήθηκε σὲ 1.500 χαρτόδετα καὶ 500 πανόδετα ἀντίτυπα.*